

Uşaq ədəbiyyatı

Mirzə Ələkbər Sabir və uşaq ədəbiyyatı

Elnarə Akimova

Filologiya elmləri doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Azərbaycan.

E-mail: akimovaelnara@mail.ru

Annotasiya. Məqalədə XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş böyük Azərbaycan satirik şairi Mirzə Ələkbər Sabirin uşaq ədəbiyyatı yönündəki yaradıcılığından bəhs edilir. Onun “Dəbistan” və “Rəhbər” jurnallarında çap olunan şeirləri, maarifləndirici missiyası, ilk anadilli dərsliklərin və oxu kitablarının hazırlanmasında göstərdiyi fədailik nümunəsi konkret faktlar əsasında müəyyən edilir.

Sabirin yüksək poetik istedadının, uşaq psixologiyasına dərin bələdliyinin, sadə və anlaşılqı dilin, yığcam və bitkin süjetin məhsulu olan klassik uşaq şeirləri orta məktəb dərsliklərimizdə bu gün də öz layiqli yerini tutmaqdadır. Böyük şairin uşaq ədəbiyyatının inkişafı yönündə xidmətlərini elə bu iki istiqamətdə: dərsliklərin hasilə gəlməsində rolunu araşdıraraq və poetikasının incələyərək sənətkarlıq xüsusiyyətlərini meydana çıxarmaq doğru olardı.

Açar sözlər: XX əsr, uşaq ədəbiyyatı, maarifçilik, dərslik, şeir, mənəvi-əxlaqi məsələlər

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 06.03.2023; qəbul edilib – 27.03.2023

Mirza Alakbar Sabir and children's literature

Elnara Akimova

Doctor of Philological sciences

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi. Azerbaijan.

E-mail: akimovaelnara@mail.ru

Abstract. The article talks about poems by on a children's literature in the work of the great Azerbaijani satirist poet of the twentieth century Mirza Alekber Sabir. His poems published in the Debistan and Rahbar magazines, his educational mission, the first textbooks in his native language and books for reading compiled by him are determined on the basis of specific facts and serve as an example of his selfless activity. Sabir's high poetic talent, deep knowledge of child psychology, simple and understandable language of poetry represent classical children's literature as a product of a short and holistic plot and today occupy a worthy place in textbooks for secondary schools. It would be very important to reveal the activity of the great poet in the development of children's literature in the following two directions: the study of the role of compiling textbooks and the nuances of the creative features of his poetry.

Keywords: the XX century, literature of children, enlightenment, textbook, poem, moral issues

Article history: received – 06.03.2023; accepted – 27.03.2023

Giriş / Introduction

Mirzə Ələkbər Sabir yalnız böyük satirik deyildir, həm də uşaq ədəbiyyatının inkişafında xüsusi xidmətləri olan şəxsiyyətlərdən biridir. “Beynəlmiləl” kimi son dərəcə ciddi şeiri yazan qələmdən incə ruhlu uşaq şeirləri də çıxmışdır. O, məktəbdarlıqla yanaşı, “Dəbistan” və “Rəhbər” jurnallarında, “Birinci il”, “İkinci il”, “Yeni məktəb” dərsliklərində, həmçinin “Səda”, “Həqiqət”, “Günəş” və s. qəzetlərdə əsərləri ilə daim iştirak etmiş, “Yaz günləri”, “Uşaq və buz”, “Qarınca”, “Cütçü”, “Molla Nəsrəddinin yorğanı”, “Əskik alıb, artıq satan tacir”, “Yalançı çoban”, “Uşaqlara”, “Analar bəzəyi” kimi şeir və mənzum nağılları, həmçinin İ.Krılodan tərcümə etdiyi “Qarğa və Tülkü” təmsilini qələmə almışdır. Sabirin yüksək poetik istedadının, uşaq psixologiyasına dərinlən bələdliyinin, sadə və anlaşıqlı dilin, yığcam və bitkin süjetin məhsulu olan klassik uşaq şeirləri orta məktəb dərsliklərimizdə bu gün də öz layiqli yerini tutmaqdadır. Böyük şairin uşaq ədəbiyyatının inkişafı yönündə xidmətlərini elə bu iki istiqamətdə: dərsliklərin hasilə gəlməsində rolunu araşdıraraq və poetikasının incələyərək sənətkarlıq xüsusiyyətlərini meydana çıxarmaq doğru olardı.

Əsas hissə / Main part

Məlumdur ki, XIX əsrin sonları, XX əsrin əvvəllərində milli uşaq ədəbiyyatının və dərsliklərin formalaşdırılıb inkişaf etdirilməsi uğrunda hərəkət başlamışdır. Bu işdə Rəşid bəy Əfəndiyev, Sultan Məcid Qənizadə, Mirzə Fətəli Axundov, Mahmudbəy Mahmudbəyov, Abdulla Şaiq, Abbas Səhhət, Süleyman Sani Axundovla bərabər, Mirzə Ələkbər Sabir və digərləri mühüm rol oynamışdır.

1905-ci il 17 oktyabr manifestindən sonra Rusiyanın başqa ucqarlarında olduğu kimi Qafqazda, o cümlədən Azərbaycanda da bəzi azadlıqlar həyata keçirildi. Mətbuat yaratmaq üçün icazə istəyən ziyalıların bəzilərinin xahişlərinə müsbət cavab verildi. Ə.Hüseynzadə, Ə.Ağayev, H.Vəzirov, Ü.Hacıbəyov, C.Məmmədquluzadə, O.Nemanzadə kimi yazıçılar gündəlik ədəbi-ictimai-siyasi qəzetlər çap etdiyi bir vaxtda müəllim-yazıçılar uşaq mətbuatına böyük ehtiyac olduğunu görərək bu işi həyata keçirməyə başladılar. Bunun nəticəsi olaraq hasilə gələn “Dəbistan” (1906-1908), “Rəhbər” (1906-1907) jurnallarının nəşrə başlaması, həm ədəbi, həm də pedaqoji ictimaiyyət tərəfindən sevinclə qarşılandı və həm pedaqoji fikrin, həm də milli uşaq ədəbiyyatının sürətli inkişafına təkan verdi. M.Ə.Sabir, S.S.Axundov, A.Səhhət, Abdulla Şaiq kimi uşaq ədəbiyyatının qüdrətli yaradıcıları meydana çıxdı.

Ümumiyyətlə, XX əsrin əvvəllərində, 1906 və 1907-ci illərdə Bakıda keçirilən I və II müəllimlər qurultayı, orda qəbul edilən qərarlar milli uşaq mətbuatımızın yaranması və milli uşaq ədəbiyyatının canlanmasında məxsusi mərhələ təşkil edir. Mirzə Ələkbər Sabir ilk milli uşaq jurnalı olan “Dəbistan”ın nəşrini digər həmkarları kimi böyük sevgi ilə qarşılamış, yazdığı bir çox maraqlı uşaq nümunələrini bu jurnalda çap etdirmişdir.

İlk nömrəsi 1906-cı il aprelin 16-da çıxan “Dəbistan” jurnalı ayda iki dəfə geniş bir proqramla çap olunurdu. Birinci nömrədə verilən proqram məqaləsində göstərilirdi ki, jurnal uşaqların öz həyatına dair gülməli və ibrətamiz hekayələr və mənzumələr çap etməklə onların “zəif və bivüsət əql və dərrakələrini genişləndirməyi”, onlarda “gözəl hisslər və təcrübələr yaratmağı özünə məqsəd seçmişdi” [1, s.407]. Bu məqsədə çatmaq üçün jurnal öz səhifələrində bədii ədəbiyyata geniş yer verirdi. Çap olunan əsərlər, əsasən, Azərbaycan yazıçılarının şeir və hekayələrindən, rus və şərq ədəbiyyatından edilmiş tərcümələrdən ibarət idi. Bu əsərlərin çoxu maarifin, məktəbin gözəlliyindən bəhs edir, uşaqlarda məktəbə, təhsilə maraq və sevgi hissləri oyadırdı. “Elm və texnika nailiyyətlərinə, coğrafiya, fizika və heyvanata aid oçerklərdə qitələrdən,

saat, kompas kimi şeylərin mənşəyindən, əhəmiyyətindən və s. bəhs olunurdu. H.Zərdabinin nağılvari öçerkləri “Dəbistan”ın balaca oxucularını heyvanat aləmi ilə tanış edirdi” [3, s.310].

Lakin “Dəbistan” jurnalı uzun ömürlü ola bilmədi. Mətbəə xərci ilə bağlı maddi çətinliklər və abunəçi yoxluğu ilə əlaqədar cəmi 27 nömrəsi çıxdıqdan sonra jurnal 1908-ci ilin mart ayında bağlandı. Bu xəbəri dərin təəssüf hissi ilə qarşılayan Mirzə Ələkbər Sabir yazmışdı:

*Əlmünətü lillah ki “Dəbistan”da qapandı!
Bir badi-xəzan əsdi, gülistan da qapandı!
Hasilləri puç oldu bütün məzrəcatın,
Yel vurdu qavun-qarpızı, bostan da qapandı! [4, s.88]*

“Dəbistan” jurnalından əvvəl isə “Rəhbər” (redaktor Mahmudbəy Mahmudbəyov) bağlanmışdı. Bu jurnalın da ilk nömrəsi 1906-cı il 24 sentyabrda çıxmış, cəmi 5 nömrəsi buraxıldıqdan sonra 1907-ci ilin yanvar ayında maddi çətinlik üzündən nəşrini dayandırmışdı. Beləliklə, 1911-ci ilə qədər Azərbaycanda uşaqlar dövrü mətbuatsız qalmışdı. 1911-ci ildə təşkil olunan “pedaqoji kurs”un iştirakçıları uşaqlar üçün “Məktəb” adlı jurnal təsis etməyə qərar verib, bu işi həyata keçirmək üçün icazə aldılar. 1911-ci ilin noyabr ayından Bakıda iki həftədə bir dəfə (redaktorları: Qafur Rəşad Mirzəzadə və Əbdürrəhman Əfəndizadə) nəşr olunmağa başlamış, 1920-ci ilə qədər davam etmişdir. “Dəbistan” və “Rəhbər” kimi “Məktəb” də elmi-pedaqoji və ədəbi-bədii jurnal idi. Bu jurnalların faydası nə oldu? Ədəbiyyatşünas alim Əflatun Məmmədov 1977-ci ildə çap etdirdiyi “Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı” (“Dəbistan”, “Rəhbər” və “Məktəb” jurnalları əsasında) kitabında yazır ki, “Hər üç jurnal Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının yaranmasında mühüm rol oynamışdır... Əsl uşaq əsərləri 1905-ci ilə qədər yox dərəcəsində idi. Yeni-yeni məktəblər açan, qiymətli dərslilər hazırlayan M.Ə.Sabir, A.Şaiq, A.Səhhət, S.S.Axundov, S.M.Qənizadə və başqa yazıçı, şair və maarif xadimləri uşaq ədəbiyyatının gözəl və rəngarəng nümunələrini Azərbaycan uşaq jurnallarının nəşrindən sonra yaratmışlar” [3, s.20].

Uşaq ədəbiyyatının əsas yaradıcıları realist yazıçılar və maarif xadimləri idi. Mirzə Ələkbər Sabir onlardan biri olaraq, həm məktəbdə çalışır, uşaq psixologiyasını və maraqlarını, onların hansı ədəbiyyata ehtiyac hiss etdiyini çox yaxşı bilirdi. Onun şeir və mənzum əsərlərində maarifə, məktəbə, tərbiyə məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilirdi. “Dəbistan” və “Rəhbər” jurnallarının nəşri onun uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı davamlı fəaliyyət göstərməsinə yol açmış, uşaq ədəbiyyatının problemlərini duymağa imkan yaratmışdır.

1908-ci ildə Bakıda nəşr edilən “İkinci il” dərslində Mirzə Ələkbər Sabirin böyük əməyi olmuşdur. Şəhərin pedaqoji ictimaiyyətinin, ümumiyyətlə ziyalıların ciddi maraqla qarşıladığı bu kitab haqqında tədqiqatçı Nadir Vəlixanov yazır: “Bu dərslər Azərbaycan pedaqoji fikir tarixində yeni mütərəqqi hadisə olmuşdur. “İkinci il”in müəllifləri yenicə oxuyub yazmağa başlayan azərbaycanlı balaların təlim-tərbiyəsinə aid fikirləri sadə, aydın dillə qələmə almağı qarşıya əsas məqsəd qoymuşdular. Məhz buna görə dərslərin müəllifləri böyük şairimiz M.Ə.Sabirin, A.Səhhətin, A.Şaiqin uşaq təfəkkürünün asan qavraya bilməsinə uyğun, uşaq yaddaşında nəqş sala bilən, balaca oxucunun zövqünü oxşayan şeirlərindən də nümunə verirdilər” [6, s.36-37].

Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının inkişafı həmin dövrdə tərcümə edilən əsərlərlə də zənginləşmişdir. XIX əsrin sonları, XX əsrin əvvəllərində rus, Qərb və Şərq ədəbiyyatından çoxlu bədii nümunə – şeir və nəsr Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir. Həmin tərcümələr milli uşaq ədəbiyyatının formalaşdırılmasına mühüm rol oynamışdır. Uşaq ədəbiyyatı sahəsində bədii tərcümə işində yaşlı və təcrübəli ədiblərlə yanaşı gənc qələm sahibləri də fəallıq göstərmişlər. Bu tərcümələrdə Sabirin də rolu olmuş, rus yazarı Krilovun təmsillərini məharətlə dilimizə çevirmişdir.

Təbii ki, Sabirin milli uşaq ədəbiyyatımıza xidməti yalnız bədii tərcümə sahəsində gördüyü işlərlə məhdudlaşmır, o bu sahədə kifayət qədər istedadlı, həm də pedaqoji mühitə və uşaq dünyasına yaxından bələd olan S.M.Qənizadə, A.Səhhət, A.Şaiq, M.Ə.Sabir, S.S.Axundov və

digər müəlliflərlə birlikdə fəallıq göstərərək klassik milli uşaq ədəbiyyatımızın formalaşdırılmasına nail olan şəxslərdən biridir.

Sabirin şeirləri uşaq ədəbiyyatının inkişafında misilsiz rol oynadı. Bir əsrə yaxın müddətdə bu şeirlər milli ruhumuzun ən dəyərli cəhətlərinin balalarımıza tanıtılmasında, onların dilimizə bağlılığında, yurdumuzu, təbiətimizi, vətənimizi sevməsində mühüm rol oynadı.

Şairin “Uşaq və buz” şeiri bütün uşaqların şeirlə, ədəbiyyatla ilk tanışlığının başladığı ünvandır. İllər ötür, zaman öz balaca qəhrəmanlarına ən yeni, ən müasir texnologiyaların dili ilə müraciət edir, hətta əsirinə çevirir. Amma bu torpaqda doğulan, yenicə dil açan bütün körpələrin yaddaşının bir küncündə bu şeir özünə əbədi yuva salmış olur. Çünki “Uşaq və buz” tək axıcılığı, sadə və rəvan yazılışı ilə deyil, həm də dili, sözü sevməyi uşaqlara öyrətdiyinə görə müstəsna bir şeirdir:

*Dərsə gedən bir uşaq
Çıxdı buz üstə qoçaq;
Sürüşdü birdən-birə,
Düşdü üz üstə yerə.
Durdu uşaq neylədi?
Buza belə söylədi:
“Sən nə yamansan, a buz!
Adam yıxansan, a buz!
Az qalıb ömrün sənin,
Yaz gələr, artar qəmin:
Əriyib suya dönərsən,
Axıb çaya gedərsən!”*

“Yaz günləri” şeiri onların təbiət hadisələri, ilin fəsilləri ilə tanışlıqla bərabər sabaha, gələcəyə ümidlərinin yer aldığı poetik nümunədir:

*Gəl, gəl, a yaz günləri!
İlin əziz günləri!
Dağda ərit qarları,
Bağda ərit qarları.
Çaylar daşsın sel olsun,
Taxıllar tel-tel olsun.
Ağaclar açsın çiçək,
Yarpağı ləçək-ləçək.*

Məlumdur ki, “Hophopnamə”nin üçüncü, təkmilləşdirilmiş nəşri 1922-ci ildə işıq üzünə görüb. Yeni nəşr öz həcminə görə ilk nəşrlərdən xeyli fərqlənib. Sabirin külliyyatına düşməyən bir sıra əsərlərini yeni nəşrə əlavə ediblər. “Məktəb şərqişi”, “Cütçü”, “Ağacların bəhsi”, “Elmə təğrib” şeirləri ilk dəfə bu nəşrdə çap olunur. Bu gün də məktəb dərslərində yer alan bu şeirlər uşaq ədəbiyyatımızın ən uğurlu poetik nümunələri sırasında yer alır.

*Çıxdı günəş, doldu cəhan nur ilə,
Cütçü sürür tarlada cüt şur ilə.
Atlar, öküzlər kotana güc verir,
Gah yüyürür, gah yıxılır, gah durur.
Cütçü batıb qan-tərə, yer şumlayır,
Şumladığı tarlasını tumlayır.
Olsa da artıq nə qədər zəhməti -
İşləməyə var o qədər qeyrəti.
Çünki bilir rahat əziyyətdədir,*

*Şad yaşamaq səydə və qeyrətdədir.
İmdi əgərçi ona zəhmət olar,
Qışda əyali, özü rahət bular:
Cəm edəcək tarlasının hasilin,
Bəsləyəcək ailəsin, həm elin.*

Mirzə Ələkbər Sabirin “Ağacların bəhsi” şeiri lovğalığın, eqoizmin, yersiz iftixarın tənqidinə həsr edilmişdir. Bu şeirdə bəhsləşmə Alma, Palıd və Şam ağacları arasında baş verir. Palıd öz qaməti, budaqlarının möhkəmliyi, Alma ağacı meyvəsinin gözəlliyi, dadı-ləzzəti, Şam ağacı isə il boyu yaşıl olması ilə fəxr edir. Şeirdə bir ağac özünü təriflədikdən sonra başqası onun söylədiklərini tamam əhəmiyyətsiz hesab edərək özünü daha lazımlı və gözəl hesab edir. Şair həmin bəhsləşməni yığcam, poetik təhkiyə üsulu ilə təqdim edir:

*Alma, palıd, şam ağacı hal ilə
Eylədilər bəhs bu minval ilə
Başladı tərifə palıd qamətin,
Öydü özün zorbalığın, halətin...
Alma ağacı ona verdi cavab: -
Eyləmə tərif özünü, ey cənab
Zorbadı hərçənd ki, qəddin sənin,
Yox mənə tay olmağa həddin sənin.
Səndə bitər bir neçə vecsiz qoza
Ancaq o da qismət olur donquza.
Məndə vəli yaxşı, gözəl alma var,
Rəngini hər kim görə, heyran qalar!
Dadlı, lətafətli, məlahətlidir,
Saplağı incə, özü ləzzətlidir... [5, s.383]*

Şam ağacı həmkarlarının söhbətini “boş danışq” hesab edir, özünün məziyyətlərindən söhbət açaraq, insanlar üçün daha gərəkli olduğunu bildirir:

*Şam ağacı bildi bu keyfiyyəti,
Söylədi: - Bəsdir, buraxın söhbəti!
Boş danışqdan nə çıxar, ay balam?
Qış günü siz çılpaq olursuz tamam.
Leyk mənim qışda dəxi yaz kimi,
Yaşıl olur paltarım atlas kimi.
Lazımam ev tikdirən insanlara.
Həm dirəyəm, həm qapı eyvanlara.
Qış sobada xəlq məni yandırır,
Mənfəətim xəlqə mənim çox dəyər. [3, s.283-284]*

Sabir şeirində həm tənqidi pafos, həm də alleqoriyadan sənətkarlıqla istifadə etmiş, cəmiyyətdə, insanlar arasında gördükləri münasibətləri, xüsusilə mənəvi-əxlaqi neqativləri təbiətdəki predmetlərin: bağdakı ağacların, güllərin, bostandakı bitkilərin üzərinə köçürməklə bir tərəfdən uşaqlara həmin bitki və meyvələr, güllər haqqında məlumat vermiş, digər tərəfdən bu ağacların və meyvələrin təmsil etdikləri ictimai subyektlərin daxili-mənəvi aləmini əks etdirmiş, bu yolla öz müasirlərinə, xüsusilə yeniyetmə və gənclərə gözəl sifətlər aşılamağa çalışmışdır.

Ümumiyyətlə, Sabir bütün əsərlərində mənəvi-əxlaqi tərbiyə məsələsinin işıqlandırılmasına xüsusi diqqət yetirmişdi. Onun əsərlərinin məzmununda insanpərvərlik, xeyirxahlıq, vəhşiliyə nifrət, möhkəm iradə, haqsızlığa nifrət ideyaları vardır. Əlbəttə, belə fikirləri Azərbaycanın bütün

klassik sənətkarlarının əsərlərində müşahidə etmək olar. Lakin XX əsrin əvvəllərində yazıçılar uşaqlar üçün yaratdıqları nəsr əsərlərində təlim-tərbiyə məsələlərini xüsusən diqqət mərkəzində saxlayır, uşaqlarda müsbət keyfiyyətlərin formalaşmasına yardımçı ola biləcək hadisələrin təsvirinə geniş yer verirdilər. Mirzə Ələkbər Sabir də bu mənada, real həyatı, uşaq mühitini bədii təsvirin mərkəzinə gətirirdi.

Şairin “Məktəbə təğrib” şeirindən bir misralara diqqət edək:

*Mənim bağı, baharım!
Fikri ziyalı oğlum!
Məktəb zamanı gəldi,
Dur, ey vəfalı oğlum!
Ey gözüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!*

Sabirin uşaqlar üçün yazdığı “Qarğa və tülkü”, “Təbib ilə xəstə”, “Qoca bağban”, “Qarınca”, “Molla Nəsrəddinin yorğanı”, “Uşaq və pul”, “İsgəndər və fəqir”, “Azarlı kəndçi”, “Hörümçək və ipək qurdu”, “Yalançı çoban” və neçə-neçə şeiri sadə dillə yazılmış, böyük mənə kəsb edən nəsihətlərdir. Məhz ona görə də zaman keçdikcə böyük şairin bir çox misraları atalar sözüne çevrilir, dillər əzbəri olur. Necə ki “Qarğa və tülkü” şeirində deyilir:

*Olmasaydı cahanda sarsaqlar,
Ac qalardı yəqin ki, yaltaqlar.*

Sabir əksər şeirlərində folklordan alınma süjetlərə və mənzumələrə daha çox diqqət yetirmişdir. Onun uşaqlar üçün qələmə aldığı bədii nümunələr, əsasən, süjetli hekayətlərdən və mənzumələrdən ibarətdir, – deyə bilərik. Bu barədə bir faktı qeyd etmək lazımdır. XIX əsrin sonlarında Sultan Məcid Qənizadə öz şair dostlarına – Mirzə Ələkbər Sabir, Abbas Səhhət, Məhəmməd Hadi və başqalarına məsləhət görürdü ki, öz yaradıcılıqlarında süjetli şeirlərə, mənzumələrə daha çox yer versinlər. O, dostu Məhəmmədətağı Sidqiyə 1894-cü ildə göndərdiyi məktubda yazırdı ki, “...Bəndə təlim və tədris işlərində millət nağıllarının faydaların dərk etdiyimizə laməhalən bir neçəsinin dildən qələmə düşməgin çox arzu edirdim. Buna binaən öz həmvətənlərim - Şirvanın növcavan şairlərinə bu təklifi etdim” [2, s.279].

Nəticə / Conclusion

Bəli, Abbas Səhhətin Sabirə verdiyi klassik qiymətdə səsləndirdiyi “Sabirin asarı... İran məşrutəsinə bir ordudan ziyadə xidmət etmişdir” fikrini böyük şairin uşaq ədəbiyyatının inkişafı yönündə xidmətlərinə də aidləmək olar. “Vətən, millət, dil” amalı Sabirin bu sahədə prioritetə çevirdiyi məqsədlər idi və ibrətamizdir ki, bu istiqamətdə gerçəkləşdirdiyi işlərə ona görə imza ata bildi ki, burada da inandığı böyük məfkurə yoluna – “əməl, əməl, əməl” çağırışına sadıq qaldı.

Ədəbiyyat / References

1. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 3 cildə, II cild. Bakı: Azərb. SSR EA nəşriyyatı, 1957
2. Məmmədov, Ə. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı (“Dəbistan”, “Rəhbər” və “Məktəb” jurnalları əsasında). Bakı: 1977.
3. Mirəhmədov, Ə. Azərbaycan ədəbiyyatına dair tədqiqlər. Bakı: 1983
4. Mirzə Ələkbər Sabir. Hophopnamə. Bakı: Yazıçı, 1980
5. Vəlixanov, N. Azərbaycan maarifçi-realist ədəbiyyatın inkişafı. Bakı: Elm, 1983.
6. Qənizadə, S.M. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1965.

Мирза Алекбер Сабир и детская литература

Эльнара Акимова

Доктор филологических наук

Институт литературы имени Низами НАНА. Азербайджан.

E-mail: akimovaelnara@mail.ru

Резюме. В статье говорится о стихах на детскую тему в творчестве великого азербайджанского поэта-сатирика XX века Мирзы Алекбера Сабира. Его стихи, опубликованные в журналах «Дебистан» и «Рахбар», просветительская миссия, составленные им первые учебники на родном языке и книги для чтения определены на основе конкретных фактов и служат примером его самоотверженной деятельности. Высокий поэтический талант Сабира, глубокое знание детской психологии, простой и понятный язык стихов, представляют классическую детскую литературу как продукт краткого и целостного сюжета и сегодня занимают достойное место в учебниках для средней школы. Очень важно было бы выявить деятельность великого поэта в развитии детской литературы в следующих двух направлениях: исследовании роли составления учебников и нюансах творческих особенностей его поэзии.

Ключевые слова: XX век, детская литература, просвещение, учебник, стихотворение, морально-нравственные вопросы